

”Nahkuri”, vuori-insinööri, patenttijohtaja

Uno Heikki Makkonen

Kirjeitä Suomesta ja maailmalta vuosina 1894 – 1911

Perttu Peitsara

Jyväskylä v. 2012

”Nahkuri” , vuori-insinööri, patenttijohtaja

Uno Heikki Makkonen

Kirjeitä Suomesta ja maailmalta vuosina 1894 – 1911

Marian ja Henrikin lapsista ikäjärjestyksensä seitsemäs, Uno Heikki syntyi 19.1. 1879 Karttulassa ja kuoli Helsingissä juuri 60 vuotta täytettyään, 26.1.1939. Hän lepää äitinsä Marian rinnalla Hietaniemen Uudella hautausmaalla.

Poikamiehenä eläneestä Unosta sukulaisten keskuudessa tiedetään varsin vähän. Suvun piirissä kulkee muistitieto siitä, että hän työskenteli aikanaan Bakussa, josta palatessaan toi mukanaan itämaisia mattoja ”vanhuuden päivien varaksi”. Mattorullat hän tietävästi varastoi Karttulan Savikoskelle, Mummilanmäellä olleen ulkorakennuksen, n.s. ”Poikain salin” ullakolle. Onnettomuudeksi tuo rakennus tuhoutui tulipalossa 30.7.1915, ja sen mukana menivät Unon itämaiset matot. Montako ja minkä kokoisia mattoja, siitä ei ole säilynyt tietoa. Bakun matkan tuliaisina Unolla oli myös taidokas hopeavyö, josta hän teetätti suvun naisväelle rintakoruja. Tiedämme myös, että Uno opiskeli suomen Polyteknillisessä Opistossa eli ”polyteknikossa”, kuten hän opinahjoaan nimitti. Unosta muodostunut henkilökuva perustuu hänen äidilleen lähettä-

miinsä kirjeisiin ja kortteihin, joita on sekä koulu- ja opiskeluajalta että vähän myöhemmiltäkin vuosilta. Unon elämänkaaren selvittämisessä merkittävänä apuna ovat olleet mikkeliläisen Hillevi Vesterisen kautta saadut tiedot Bakun suomalaisista, joita Hillevi Vesterisen Bakussa lapsena ollut äiti, Anita Pylkänen (s. Kahelín) oli koonnut.

Kouluvuodet Kuopiossa

Kuten Makkosen vanhemmat lapset, myös Uno kävi koulunsa Kuopiossa. Hän kirjoitautui esikoulun 3. luokalle v. 1889. Huomionarvoista on, että hän sisaruksistaan poiketen Uno oli sitten oppilaana ruotsinkielisessä oppikoulussa (Privata svenska realllyseum för flickor och gossar). Hänestä on koulun matrikelissa merkintä muun muassa 5. luokalta vuonna 1894 sekä ylioppilaaksi tulosta keväällä v 1897. Unon kanssa samaan aikaan olivat Kuopiossa nuoremmista sisaruksista Yrjö yhteiskoulussa ja Laina tyttökoulussa. Mainittakoon vielä, että Unon luokkatoverina oli syvänniemeläisen Andreas Roseniuksen Ines-tytär [Rosenius oli Savikosken sahan viipurilaista omistajasukua]. Makkosen lapset asuivat

”hyyryläisinä” Eemilin hankkimassa koulukortteerissa, ja heidän taloudenpidostaan huolehti Helena, joka lienee ollut karttulalaisia. Helenan hoidettavana oli Makkosten lehmä, joka antoi maitoa. Voita saatiin jopa myytäväksi asti. Makkosten hevosta varten oli pilttuu kortteerin vuokraajan tallissa. Koululaisten turvana ja perään katsojana oli sisarusparven vanhin, Eemil, joka tuohon aikaan toimi kaupungissa asianajajana.

Kuopiossa lasten elämä ei ollut helppoa. Puutetta oli sekä ruuasta että rahasta ja vaatteista. Syksyllä 1894 Uno kirjoitti Mammalle: ”Minä lähetän nämä saappaani sinne korjattavaksi. Ne olisi pohjattava. Jos te olisitte hyvä ja lähettäisitte ne sitten tänne ensi tilassa. Eemil kun ei tahdo antaa näitä uusia kenkiä pitää tämmöisessä röntsyssä. Kiitoksia paljon muista meiltä kaikilta ja kukosta, ynnä muusta.”

Rahojen loppuminen oli usein toistuva huolen aihe. Ennen koulun päättymistä keväällä v. 1896 Uno kirjoitti: ”Sitten minulla olisi vielä pyyntö Mammalle. Tarvitsisin näet vähän rahaa, kun koko koulu hommaa pois lähtevälle rehtorillemme lahjoja. Meidän luokka otti hänen kanssaan valokuvan ja siihen taitaa mennä noin 1 mk 50 p vähintäinkin miestä päälle. Sitten päätti meidän luokka ostaa hänelle kukkia, joista menee 1 mk. Saman ovat tehneet kaikki luokat. Yhteensä sitä sitten tulisi 2 mk 50 p, eli ehkä vähän enemmän. En kehtaisi Eemililtä pyytää, kun näinä päivinä olen muutenkin häneltä pyytänyt niin paljon.”

Tuli syksy 1896, ja kun koulu oli alkanut, kohta kuun lopulla Uno kirjoitti Mammalle: ”Nyt-hän ne ovat rahat jo lopahtaneet. Olisi niin tiukkoja tarpeita, konventin maksuja y.m. Ei ole Helenalla enää kuin parikymmentä penniä ja sekin menee maitoon. Ja kohtahan se on hyyrikin maksettava ja meidän kengät suutarille. Tulisitte nyt itse käymään täällä ja toisitte rahaa, potaattia, nauriita, ei paljo leipiä (niitä on entisiä). Tulkaa nyt katsomaan Kuopion sähkövaloa!”

Eemilin kirjeestä Mammalle selviää, että koululaisten huoneen ja keittiön vuokra navetta- ja tallipaikkoineen oli tingittynä 280 mk vuodessa [n. 1360 € v. 2011].

Kun Mamman lähettämät tavarat saatiin Kuopioon vieraan tuomina, Uno kirjoitti luettelon kaikesta saadusta, kuten lokakuussa 1896. ”Kiitoksia kaikista tavaroista! Oton mukana tuli 6 leipää, joista laitettiin 2 Alvalle, hän kun pyysi niitä [Alva oli jo Kotkassa], joten ei jäänyt tänne kuin 4. Vaan Otto lupasi, että poikansa ottaa niitä meille tuodakseen. Sitä paitsi: lampaan lihaa 3 jalkaa (joista yksi Eemilille), lampaan selkä ja rasvoja; voita (meille ja Eemilille) talkkunaksia, ruis- ja ohrajauhoja, vehnästä 2 lettaa ja joukko rinkiä, kenkiä 3 parit, potaattia, nauriita, kaloja, rainta, potaati-jauhoja, herneitä, 1 nuttu ja heiniä näet kanssa. Ei kai sitä muuta ollut. – Kiitos vaan siitä nustakaan. Minulle kai se oli ajottu.”

”Eihän minun tarvinne sanoa, että rahuski on lopussa. Ei kai sitä liene niin yllin kyllin siel-

läkään. Tottapahan lähetätte sitten kun sattuu olemaan runsaammin. Saammehan me aina 60 p, 70 p ja 80:kin penniä maidosta. Koetellaanhan reistata.”

”Kuulkaapata kun ukko Ranin on kuollut. – Muuta nyt ei ole töhräämistä. Morjesta vaan! Terveisiä Unolta.”

Unon viimeinen vuosi Kuopion reaalityönsä oli meneillään v. 1897. Helmikuun kirjeessään Mammalle hän harmitteli: ”Viime kirjeessänne sanoitte, että minä aina pyydän rahaa. Vaan minä en näy sille mitään mahtavan. Ja enhän minä sitä pyydä ainoastaan itselleni. – Nytkin on meiltä kaikki, kaikki lopussa. Heinät loppuvat, kurut loppuivat, samoin potaatit, leivät ja voit. On niin ikävä tuon rahankin laita, kun ei tahdo kirjeeseenkään olla. Petterin rahoja on jo kolmatta markkaa mennyt ostoksiimme. Jos voisitte sieltä paremmin saada sokeria, ja vehnä jauhoja, niin pyydämme lähettämää, sillä nekin alkavat olla lopussa. Joutaisiko lakanoita ja pyyhkeitä? Kunpa nyt voisi ihan kohta lähettää tavarakuorman! Tulettehan te markkinoille?”

Kuun lopulla Uno helpottuneen kirjoitti Mammalle: ”Kiitokset suurista lähetyksistä! Tuntuu niin hyvältä kun on taas päässyt noista huolista. Nyt ei ole kuin 2 tuntia koulua, sitten se on lopussa. Kello 2 lähdemme penkinpainajaisiin. Sain niihin rahaa Albertilta ja Eemililtä lainaksi.”

Ennen Helsinkiin ylioppilaskirjoituksiin lähtöä huhtikuun lopulla Uno kuvaili Mammalle: ”Ensimmäiset kirjoitukseni ovat ensi maanantaina, siis 2 päivän perästä. Siellä ollaan aina yhtä perää 6 tuntia, joten ennättää tulla nälkä ja janokin. Sen tähden pyytäisin jonkun parisen markkaa, että saisin viedä evästä ja juoda siellä perillä jonkun kahvikupposen. Niitä jatkuu neljänä päivänä. Ja sitten niiden tulokset olisi ilmoitettava joka haaralle: Viipuriin, Kotkaan, Helsinkiin, Rautalammille [sisarukille] ja niihin ei ole postimerkkiä. Teillehän tulen sitten itse siitä ilmoittamaan, vai miten?”

Niin jäivät toiset sisarukset Kuopion kouluun ja Uno lähti Helsinkiin ylioppilaskirjoituksiin. Tuloksista kertovia Unon kirjeitä ei ole sattunut käsiin, mutta Helsingin Yliopiston arkistossa olevan matrikkelin mukaan hän suoriutui seuraavasti:

Opettajan arvio:

1) Svenska (äidinkieli):	9-
2) Finska (toinen kotimainen kieli):	9½
3) Tyska:	9+
4) Matematik	9½

Ylioppilastutkintolautakunnan arvio:

1) Svenska:	Med beröm godkänt (Mbg)
2) Finska:	Berömlig (B)
3) Tyska:	Berömlig (B)
4) Matematik:	Med beröm godkänt (Mbg)

Helsingin Yliopiston Arkistosta [1.3.2000] saadun pöytäkirjaotteen ja lausunnon mukaan: ”Muihin oppilaisiin verrattuna Makkonen näyttää olleen ylivertainen, kenelläkään muulla ei ollut näin tasaista tulosta, muilla oli joko kaikki huonompia tai osa yhtä hyviä arvo-

sanoja, mutta toiset sitten viitosia tai kuutosia.”

Opiskelijana Polyteknikossa

Hyvä tulos antoikin mahdollisuuden hakeutua opiskelemaan Suomen Polyteknilliseen Opistoon, jossa Uno aloitti syksyllä 1897 Koneenrakennuksen osastolla. Kohta Helsinkiin saavuttuaan hän kertoi Mammalle: ”Tulin tänne, niin kuin tiedätte, tiistaiamuna. Ajoimme Kalevan hotelliin siksi päiväksi ja puoleksi eiliseksi. Meitä tuli polyteknikkoon aika paljon kuopiolaisia tai niiltä seuduilta. Eilen oltiin ilmoittautumassa ja silloin ottivat 40 mk. Tänäpäin ei ole ollut kuin yksi tunti, huomenna kai alkanee säännöllisesti 8:lta. Ruotsalaisia oli hiukan enemmän kuin suomalaisia” [vaikeasti opetuskieleen].

”Niin, sitä kortteeria kävin etsimässä Iso-Robertin kadulta, vaan sain tietää, että maisteri Saari oli muuttanut pois. Sittemmin kuulin, että hän asuu Eerikinkatu 7:ssä ja sinne läksin etsimään ja löysin ja hyyräsin. Mielestäni on tämä huone hyvin mukava: isonlainen, valoisa (2 ikkunaa), likellä polyteknikkaa. Asuu Saaren luona muitakin, 3 polyteknikkaa ja vielä joku ylioppilas. Albertin kanssa on meitä yhteensä 6 ruokamiestä. Ruuasta ei näy olevan puutetta. Rva Saari sanoo vaan pelkäävänsä meidän laihtuvan ja pakoittaa meidät syömään melkein enemmän kuin vatsa tilaa antaa. Syömme aamuisin jo ennen 8:aa ja puolisen kolmatta käydessä. Jos tahdomme, saamme välipalan kello 1.”

”Kyllä ovat kaikki kompeet kalliita, joita tulee tarvitsemaan. Ei tiedä mitenkä niitä uskaltaa ostaa kaikkia. Pikkuinen sirkkelilaitteikkokin, joka on välttämätön kapine, kuuluu maksavan 47 mkaa, jos tahtoo semmoisen saada jolla tulee toimeen koko ajan, 4 vuotta. Saa sitten 30 mkllakin semmoisen, jota voi käyttää 1 vuoden, mutta seuraavana on uusi ostettava. Samalla tavalla muut tarviskalut.”

Syyskuussa, puolen kuun maissa nuori ”teekari” huokaili kirjeessään: ”Ovat näet rahavarani nykyään 65 mk. Ja hyyriin menee 70 mk. Siitä näette että ei auta muu kuin rahojen hommu. Pitää kirjoittaa Eemilille. – Toivotavasti ne menot tästä lähtien kuitenkin vähenevät, ja pakkohan niiden onkin vähetä, kun on saanut nuo kalliit kapineet jo ostettuakin.”

Itse opiskelusta Uno mainitsi: ”Työtä riittää niin paljon kuin ennättää tehdä ja riittäisi enemmänkin. Entäs sitten kun tulevat vielä lisäksi saksan harjoitukset yliopistossa. Huomenna aion käydä leht. Godenhjelmin luona. Tottapahan sitten myöhemmin inspektorissa ja dekamuksen luona.”

Niin aika meni Unolta opiskellessa, mutta mielessä olivat myös kotiasiat. Lokakuun kirjeessä Uno postitti Karttulaan valokuvia: ”Lähetän tässä sinne teille naamani mallin. Niin kuin näette, tulee niitä kaksi. Se toinen on aiottu Riikka Kukkosta varten. Jos sattuu olemaan sielläpäin käyntiä, niin pyydän hommaan sen hänelle pieneksi muistoksi. Mitenkähän hän muuten jaksanee. Minkälaisista siellä

nyt on kotona? Autiota kai kuten ennenkin, syksyisin. Saha mahtanee vielä seistä. Ei suinkaan uusi akseli ole saapunut?”

Palattuaan Savikoskella vietetyn joululoman jälkeen opiskelemaan helmikuussa 1898 Uno pohdiskeli Mammalle: ”Eläminen on käynyt samaan tapaan kuin ennenkin. Opistolla olen käynyt, konserteissa ja teatterissa olen käynyt, saunassa olen käynyt, kukkaroni on taas näin kuun lopulla tyhjäksi käynyt, tuo käymätön sahti on mahassa käynyt, lihavammaksi kuulun käyneen, Albert vielä lihavammaksi – siinäpä sitä käymistä jo onkin puolelle toista kuukaudelle. Nythän on kuu taas lopussa ja uusi alkaa. Kyllä on ollut hurakkaa se meno.”

Koneenrakennuksen ohella Uno opiskeli lukuvuodet 1898-1901 kemiallista teknologiaa. Viimeisen vuosikurssin aikana ilmenneiden joidenkin tenttivaikkeuksien jälkeen Uno sai 5.11.1901 diplomin, joka annettiin jos oli saanut opinnoistaan arvosanan ”mycket god”.

Opiskeluaikaan kuului geologisia harjoitustöitä, joita Uno suoritti vuosina 1899–1901. Vuodelta 1900 on säilynyt Juhannuksen tietämällä kirjoitettu kirje, jossa Uno ilmoitti olevansa professori Berghellin ja muutamien muiden miesten kanssa Lapissa. He kulkivat päivät pitkät eri tahoilla metsissä, mutta yöksi kokoontuivat yhteiselle laavulle, jossa ruokansakin laittoivat. Unon kertomus Rovaniemen kirkonkylässä käynnistä ansaitsee tulla julkaisuksi eri yhteydessä. Hän lopetti tuonkertaisen kirjeensä Mammalle toteamalla:” Maisema

näyttää aivan toiselta kuin Savon maisemat. Kaikki on suurempaa, karkeampitekoista kuin Savossa. Kirjeen lopuksi: ”PS Joko teillä on telefoni? Missä huoneessa?” – Niin oli sen ajan uusin tekniikka ehtimässä Karttulan Savikoskellekin.

Diplomi-insinööri ponnisti verkatehtaan kautta ”nahkuriksi”

Diplomi-insinööriksi valmistuttuaan Unon ensimmäinen työpaikka oli Hämeenlinnan Verkatehdas, jonka insinöörinä hänen tiedetään olleen vuosina 1901–1902. Tätä seurasi v. 1902 pistäytyminen Vaasassa, missä hän oli Wasa Brentorv konsertion johtajan apulaisena, ja ehti vielä saman vuoden lopulla Inariinkin. Siellä hän työskenteli OY Prospektorin vuori-kaivostöissä vuoden 1903 syksyyn, jolloin hän ilmestyi Jyväskylään.

Hänet on aikakirjoissa merkitty Tourujoen rannalla sijainneen Parviaisen Nahkatehdas Oy:n insinööriksi ja teknilliseksi johtajaksi 1.10. 03 alkaen. Paikkakuntaan ja tehtävään totuttautuminen eivät liene sujuneet aivan helposti. Joulukuun alussa v. 1903 hän syvämielteenä kirjoitti Mammalle: ”Aika on mennyt jotenkin matelemalla. Iloitsen aina kun päivä muuttuu toiseksi. Se on iloitemista vanheneemisestaan, eikä siis mitään suurta iloa. Ennen oli suruni ajan nopeasta kulusta iloisempaa kuin tämä nykyinen iloni.”

Uno kuitenkin lohduttautui ajatuksella päästä jouluksi Mamman luo Savikoskelle. ”Aiko-

mukseni on lähteä täältä joulun aaton aattona hevosella Suonenjoelle, ja sieltä joulun aattona joko suoraan tahi Kurkimäen kautta kotiin. Kumpi tie lienee viisaampi. Olisin kiitollinen, jos soveltuisi lähettää hevonen vastaan johonkin kievariin, ja pyytäisin kirjoittamaan, sopii-ko se ja minne päin. Eemil Aejmelaeuksen saan matkatoverikseni. Hevosmatka, jota lienee täältä Suolahden radan Kuusaan asemalta Suonenjoelle noin 8 peninkulmaa, ei siten tule aivan kalliiksi eikä niin ikäväksikään. Ei ole vielä Parviaisten kanssa ollut puhetta matkastani, jos pääsisin aikaisemmin. Kylläpä minä omasta mielestäni joutaisin vaikka ikuisiksi. Täältä pois.”

Asiat eivät sujuneet Unon toivomalla tavalla. Isäntä, Hugo Parviainen laski hänet liikkeelle niin myöhään, että Uno hädin tuskin ehti junalla ja hevosella kulkien jouluaaton illaksi Savikoskelle. Palattuaan Jyväskylään hän kiitelteli kotiväkeä joulun ajasta ja lausahti: ”Minulle oli se kotona käynti kuin käynti paratiisi, astuakseni alas tänne – helvettiin. Mutta teille ei tainnut minusta suurta iloa olla, sillä minä olen niin ”erityisesti kuiva” kuten Pihlgrén ilmoittaa arrakistaan. Ja kuivemmaksi kuivun.” Paluumatka Jyväskylään oli tapahtunut poikki järvenselkien ja kautta salojen kokonaan hevoskyydillä, jonka Uno kirjeessään tarkoin kuvasi, – vaan jääköön toiseen kertaan.

Tammikuun 1904 alkupuolella Uno oli vierailut työnantajansa luona ja kertoi käynnistään: ” Kaikki on täällä entisellään, aika mennä rö-

töstää niin kuin tähänkin asti. Viime sunnuntaina olin Parviaisessa juhlapäivällisillä. Kaikki sähköt oli tulella. Ruuan päälle kahvia ja avec’ia. Tri [Valter] Parviainen Helsingistä, joka on oikea gentlemanni, oli myös kotoon.” Maaliskuussa Uno tarttui kynään seuraavin miettein: ”Nyt meinaa nahkuri kirjoittaa yhden kirjeen, koska ei ole pitkään aikaan sitä tehnyt.” Muun asian ohessa ”Nahkuri” kyseli Mammalta vanhoja konstejakin ”Olen viime aikoina tehnyt kokeita lammasnahkojen (turkiksien) mustaksi värjäamisessä ja lopultakin ne ovat mustuneet. Minun mielessäni on vähän niin kuin kuvitellut, että niitä ennen muinoin kotonakin värjättiin, siihen aikaan kun oli niitä pitkäkarvaisia muhvia. Onkohan tälle kuvittelulle mitään vastinetta? Jos on, niin pyytäisin Mammaan olemaan hyvän ja kirjoittamaan millä konsteilla se tapahtui. Mahdollisesti olisi tapa parempi kuin nyt täällä keksitty. Ja ehkä halvempi”. Joskus myöhemmin samana vuonna Uno kuitenkin kertoi ratkaisseensa tämän värjäämisiongelman ilman Maman apua. Hän kertoi pystyvänsä nyt valmistamaan sekä pikimustia että aivan viti- valkoisia turkiksia.

Kirjeissään Uno kantoi huolta Mammasta ja Savikosken sahasta, sisaruksistaan, ja erityisesti murehti omaa oloaan Tourulassa ja sitäkin, että suunniteltu Amerikan matka oli jouduttu huonojen aikojen takia perumaan. Kesäkuussa 1904 hän kertoili kirjeessään: ”Toisena helluntaipäivänä pidettiin Parviaisessa suuret ’herrojen päivälliset’, joka tapahtuu noin ker-

ran vuodessa tai kahdessa. 30 á 40 kutsuttua oli mässämässä. Minä niistä vähäisin.”

”Pari päivää sitten pidettiin Jyväskylässä laulujuhlatkin, tai oikeastaan kuuluttiin pidetyn, sillä minä en ollut mukana. Ainoastaan Irma Achtéta olin toissa iltana kuulemassa. Hyvin tuntui ikäisekseen osaavan ääniä päästellä, koskapa sai kukkia, mutta varsinkin tapuksia. Muuta lystiäpä täällä ei juuri ole ollut. Pieninä vaihteluina suuressa vaihtelemattomuudessa ovat olleet pari huvimatkaa, jotka minulla on ollut onni saada tehdä Parviaisten höyrypurrella heidän maakartanoilleen sekä muutamat lystiajelut Parviaisen fröökynän [Hanna] ja hänen komian hevosesensa seurassa. Tänä iltana aijon mennä Parviaiseen visiitille. Toivossa, että illanviettoni siellä olisi hauska, lopetan.”

Juhannukseksi Uno ei päässyt Karttulaan, mutta kuun lopulla hän arvaili Mammalle: ”Toivoni hartain on päästä kotona käymään ennen tämän kesän loppua. Siintävän pieni mahdollisuus on, että saan sen tehdäkin, toivomani ulkomaan matkan yhteydessä. Matka ulkomaille on nim. yhä piilily mielessäni. Näinä päivinä Parviaisten kanssa päätetään tuleeko siitä mitään, vai eikö tule. Toinen veljeksistä on myötä toinen vastaan. Jos ulkomaanmatkani ei toteudu, niin tekisi mieleni lähteä vaikka – hiiteen, mutta sitä ennen käyn kotona kuitenkin.”

Matka toteutui, koskapa Uno 9. heinäkuuta 1904 kirjoitti Eemil-veljelleen kortin Domn-

arfvetista läheltä Falunia, jonne oli saapunut edellisenä päivänä, ja kertoi olevansa matkalla Saksaan. Seuraava kirje on päivätty Freibergin Sachsenissa 17. heinäkuuta:

Parhaat Mamma, veljet ja sisaret! Päämaali vihdoinkin saavutettu, monien mutkien perästä! Saavuin tänne eilen ja kävin heti ’skarvarikoulun’ johtajan puheilla, joka on yksi ystävällinen, kyttyräselkäinen pieni mies ja professori sitä paitsi. Luvattiin ottaa oppilaaksi ensi tiistaiaamusta. Kumpi nyt oppisin ’karvaamaan’ – ja myöskin ’garfaamaan’ – niin kuin nämä saksalaiset. Ne osaavat molempia. On se vähän niin kuin tottumaton olla ulkomaalaisten seurassa, kun ei tiedä maan tapoja, eikä paljon kieltäkään osaa. Tanskassa minä en ymmärtänyt yhtään ainoata sanaa, vaikka tanskalaisten suu oli yhtä mittaa käynnissä. Minun ruotsini he kuitenkin näyttivät kutaquinkin tajuavan. Saksaa toki ymmärrän paljon paremmin, mutta en itse sitä osaa lähellekään niin hyvin kuin Suomesta lähtiessäni luulin. Seura- ja hotellitermit varsinkin tekevät vaikeutta. Yksi sana näkyy olevan erittäin hyvä osata, nim. bitte. Kun vaan osaa sanoa tarpeeksi usein ja tiheään bitte, bitte, bitte, bitte, niin sillä jo pääsee jotenkin bitkälle – pitkälle se taitaa ollakin. ... Mutta, mutta – muu maa mustikka, se on kuitenkin totuuden tähden sanottava. Savikoski on epäilemättä niitä kaikista ihanimpia paikkoja. Milloin nähnen sen ensi kerran kesällä?”

Minkälaisista opiskelu Freiberg in Sachsenissa oli, siitä Uno ei ole tarkemmin kertonut muuta kuin, että syyskuussa ”Gerberschule” kiersi Sachsenia tutkien sikäläisiä nahkatehtaita. Joulukuussa hän pahoittelikin Mammalle, että on kulunut pitkä aika siitä kun viimeksi kirjoitti. Mutta kun ei ole ollut mitään kirjoitettavaa. ”Hyvin olen muuten voinut, sanovat minun täällä lihoneenkin ja totta se lienee, koska painoni on lisääntynyt 3:lla kilolla Suomesta lähdettyäni. Luultavasti se on seuraus hyvästä saksalaisesta oluesta, jota täällä on tarjolla enemmän kuin tarpeeksi. – Kohta tulen oleeksi 5 kuukautta Suomesta poissa, mutta kohta se tapahtuu takaisinpäin kääntymisenkin”.

Jyväskylään Uno palasi entiselle työmaalleen vuoden lopulla. Tammikuussa 1905 olot tehtaalla muuttuivat. Uno kertoi Mammalle toiveikkaana: ”Ensi kuun lopulla pitäisi olla suuri inventeeraus. Entisen mestarin poistuttua minun pitäisi päästä kaikkea johtamaan. Ja hyvähän tuo olisi, jotta pääsisin tyhjäntoimittajan ja ’päällekatsijan’ virasta. Sittenpä saisin koettaa, lähtisikö tuo paremmin menemään.”

”Tehdaskin on muutoin entisessä (huonossa) kunnossaan, paitsi että sähkövalo on hankittu petroolivalon sijaan ja työmiesmäärää parilla kolmella lisätty”. Vaikka hänet oli mainittu teknillisenä johtajana heti taloon tultuaan, hän kaikesta päätellen oli ollut harjoittelijan asemassa. Mielialaa nyt tapahtunut aseman muutos ei kuitenkaan tunnu kohottaneen. Touko-

kuussa hän tuskittelee: ”Ja minä teen nahkaa kesät ja talvet. Pohjanahkaa ja päällysnahkaa, rasvanahkaa ja pieksunahkaa, että olisi ihmisillä millä jalkansa peittää. Minä teen sitä ainoastaan päivällä. Mutta yöllä minä uneksin nahkasta – ja muusta. Ja koska nyt sattumalta on päivä, niin minä en voi edes uneksiakaan muusta. En siitäkään, että minä tänä kesänä tulisin missään muualla olemaan kuin Tourulan nahkatehtaalla. Siitä voin vaan uneksia, millä tavalla täällä oloni saan parhaiten järjestyseen ja siinä sitä onkin uneksimista”.

Uno, asuttuaan alkuaikana tehtaalla erään työntekijä alivuokralaisena, hankki itselleen tilavan asunnon ja palkkasi elokuussa 1905 Helsingin sisarensa suosittelman huushollerskan, tilasi Hämeenlinnasta puusepältä salin kaluston ja sai taloutensa jotenkin järjestykseen, joten Mammakin pistäytyi kerran kiertomatkallaan Jyväskylässä. Vaikka tämä huushollerska, Miina, teki niin rasvaisen ruoan, että Uno valitti lihomistaan, hän joskus pyysi: ”Jos Mamma viitsisi teettää ja lähettää minulle kotitekoisia piirakoita, osa vehnä jauho- ja joku määrä tavallisesta taikinasta. Jos ei ennen olisi aikaa, niin pääsiäiseksi. Samallahan sopisi lähettää talkkunaksiakin jos niitä liikenee, niin – ja kalakukko”.

Vuoden kuluttua Miinan palkkaamisesta Uno kertoi Mammalle: ”Nyt alkaa uusia ajanjakso huushollissani. Minun Miinani menee silloin pois. Jo pitemmän aikaa meidän ’välimme’ ovat olleet kuin ukkosen edellä. Muuten

hän olisi mukiin menevä, mutta olen kyllästynyt hänen erinomaiseen epäsiisteyteensä, joka on yltnyt päivä päivältä”

Niinpä Uno tiedusteli Mammalta tietäisikö tämä ketään, joka olisi halukas 20 markan kuukausipalkkaa nauttimaan vanhan pojan taloudessa.

Huhtikuussa 1907 Uno on edelleen Tourulan nahkatehtaalla. Asiat menivät omalla painollaan. Uno kirjoitti: ”Eikä täältä ole mitään kertomista. On sentään yksi juttu. Se koskee minun aikoinaan tekemääni ulkomaan matkaa, joka maksoi 3000 mk suunnilleen.”

Uno kertoi maksaneensa siitä takaisin 900 mk ja olleensa siinä uskossa, että firma pitää lopusta huolen. Nyt hänen sanottiin olevan vielä 1000 mk velkaa. ”En tuntenut ulkomaille lähtiessäni Parviaista tarpeeksi, että olisin tehnyt kirjallisen kontrahdin. Kunpa ei olisi minulla muita velkoja, niin ei minua Tourulassa enää kovin pitkään nähtäisi, vaan menepäs nyt irtisanoutumaan, vaikka kuinka mieli tekisi, kun ei ole muuta paikkaa tiedossa. – Mitähän, jos saisi toteutumaan tuuman jonkunlaisen laitoksen rakentamisesta Savikoskelle!”

Tourulan vaihetta jatkui syyskuun 25. päivään v. 1909 saakka, jolloin Uno erosi Nahkatehtaan teknillisenjohtajan paikalta. Tourulan Nahkatehtaasta on ylipäättään löytynyt varsin vähän mainintoja. Se oli perustettu Parviaisen hankkimaan vanhaan viinatehtaaseen v. 1887, ja sen mainitaan menestyneen hyvin.

Bakun öljykenttien kautta Patentiosaston tutkimusinsinööriksi

Erään Mammalle tulleen lyhyen kirjeen perusteella tiedämme, että Jyväskylästä lähdettyään Uno oli Bakussa ainakin syyskuun 24. päivänä 1911. On hyvin todennäköistä, että Uno lähti Bakuun jyväskylästä olleen opiskelutoverinsa, Einar Kahelínin houkuttelemana. Kahelín kirjoitti Unon kanssa samaan aikaan ylioppilaaksi ja hänen tiedetään saaneen Unon hakeutumaan kanssaan ”polyteknikkoon”.¹ He olivat yhdessä myös v. 1901–1902 Inarissa, OY Prospektorin palveluksessa. – Bakussa Uno (ja Kahelín) oli vuodet 1909–1913 Feigl Co. nimisen öljy-yhtiön palveluksessa ja v 1913–1914 Nobelin Öljyntuonti OY:n 1. apulaisjohtajana. Mainittakoon, että viime mainittu firma kuului tuolloin jyväskyläläisen Joh. Parviaisen omistukseen. Joh Parviainen harjoitti Suomessa muun muassa petrolikauppaa. Venäjän vallankumouksen seurauksena suomalaisten insinöörien oli lähdettävä Bakun ankarista oloista. Kotimaahan palattuaan heillä oli merkittävä vaikutus Suomen vuoriteollisuuden kehittymiseen.

Unon Bakun jälkeisistä vaiheista tiedot ovat kaikkein vähimmät. On tyydyttävä luettelomaisesti mainitsemaan hänen olleen Riihimäellä Polttoturvetehtaan johtajana vuosina 1914–1915, Outokummussa Kuparitehtaan insinöörinä 1916–1917, Voima- ja Polttotaloudellisen yhdistyksen Turveteknillisen osas-

¹ Hillevi Vesterinen 11.3.2000

ton johtajana vuodesta 1920 -, Kauppa- ja teollisuusministeriön Patenttisosaston toimistoja tutkimusinsinöörinä vuodesta 1922 alkaen kuolemaansa saakka. Hän on lisäksi ollut vuodesta 1929 lähtien Suomalaisen Kirjallisuuden seuran jäsen. Jälkeen jättämiensä kirjoitusten perusteella arvioituna Uno on ollut tarkkasilmäinen ympäristön havainnoitsija ja kirjallisessa ilmaisussaan värikkään suomenkielen käyttäjä - niin Kuopion ruotsinkielisen oppikoulun kasvatti kuin olikin.

